28.5.2024

Sivistysvaliokunnalle

Arenen lausunto hallituksen esitysestä eduskunnalle laeiksi yliopistolain ja ammattikorkeakoululain muuttamisesta (lukuvuosimaksujen täyskatteisuus)

HE 51/2024 vp

- Ammattikorkeakoulut pitävä esitettyä ratkaisua täyskatteisiin lukuvuosimaksuihin siirtymisestä tarkoituksenmukaisena. Muutos on perusteltua, jotta julkinen koulutuksen rahoitus kohdistuisi nykyistä selkeämmin juuri kansalliseen koulutustason nostoon.
- Arene pitää tärkeänä, että kustannusten laskenta täyskatteellisuudesta tehdään korkeakoulutasoisesti, jotta toimeenpano aiheuttaisi mahdollisimman vähän lisäbyrokratiaa, ja korkeakoulut voisivat toimia niin pitkällä kuin mahdollista omien käytänteidensä pohjalta. Laskennan osalta voidaan kuitenkin tarvita kansallisia suuntaviivoja, jotta vältytään esimerkiksi ylimääräisiltä veroseuraamuksilta.
- Ammattikorkeakoulut pitävät erityisen tärkeänä esitystä, jonka mukaan jatkossa opiskelijan oleskeluluvalla maahan tullut säilyisi lukuvuosimaksuvelvollisena, vaikka hän vaihtaisi oleskelulupaansa esimerkiksi työperusteiseen oleskelulupaan. Muutos lisää ennakoitavuutta ammattikorkeakoulujen toiminnan suunnitteluun sekä ehkäisee opiskelijan oleskeluluvan väärinkäyttöä välineenä saapua maahan muissa kuin opiskelutarkoituksissa.
- Arene pitää tärkeänä, että lukuvuosimaksujen kiertämisen estämistä koskevat muutokset tulisivat esityksen mukaisesti voimaan 1.10.2024. Jo nyt oleskeluluvan kiertämisestä koituu korkeakouluille miljoonien tappiot.
- Arene pitää tarpeellisena esitystä palauttaa hakemusten käsittelymaksu EU- ja ETA-alueen ulkopuolelta tuleville hakijoille. Hakemusmaksun avulla voidaan karsia sellaisia hakijoita, jotka eivät aidosti ole sitoutuneita korkeakouluopintoihin Suomessa. Näin vähennetään korkeakoulujen taakkaa hakemusten läpikäynnistä ja valintakokeiden järjestämisessä.
- Ammattikorkeakoulut pelkäävät, että hallituksen esittämät tarkennukset tilauskoulutusta koskevaan pykälään tulevat lopettamaan suurimman osan ammattikorkeakoulujen nykyisestä tilauskoulutustoiminnasta.
- Arene pitää erittäin tärkeänä esitystä korkeakoulujen tiedonsaantioikeuden laajentamista, jonka myötä korkeakoulu olisi oikeutettu saamaan tietoja maahanmuuttoviranomaiselta hakijan ja opiskelijan oleskeluluvista. Tiedonsaannin lisäksi tarvitaan selkeytystä prosesseihin tilanteissa, joissa perusteet opiskelijan oleskeluluvan voimassaoloon päättyvät.

Lukuvuosimaksujen täyskatteellisuus

Ammattikorkeakoulut pitävät esitettyä ratkaisua täyskatteisiin lukuvuosimaksuihin siirtymisestä perusteltuna ja tarkoituksenmukaisena. Petteri Orpon hallitus on kirjannut ohjelmaansa tavoitteeksi etenemisen kohti EU- ja ETA-alueen ulkopuolisten opiskelijoiden lukuvuosimaksujen täyskatteellisuutta. Ammattikorkeakoulut pitävät tavoitetta sinänsä perusteltua, jotta julkinen

Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto
Arene ry
www.arene.fi

koulutuksen rahoitus kohdistuisi nykyistä selkeämmin juuri kansalliseen koulutustason nostoon. Ammattikorkeakoulut ovat viime vuosien aikana jo vähitellen siirtyneet lukuvuosimaksuissa lain edellyttämään täyskatteisuuden tilaan. Maksuja on korotettu vastaamaan koulutuksesta aiheutuvia kustannuksia ja samalla stipendien kokoa ja määrää on rajoitettu merkittävästi aiemmasta.

Arene pitää myös hyvänä, että lakiesityksen mukaan korkeakoulu voi päättää kustannusten laskennan menettelyistä. Jokaisella korkeakoululla omat toimintatapansa koulutuksen järjestämiseen, jonka vuoksi eri korkeakouluissa ja koulutusaloilla tutkintokoulutuksen kustannukset vaihtelevat merkittävästi toisistaan. Arene pitää tärkeänä, että kustannusten laskenta täyskatteellisuudesta tehdään korkeakoulutasoisesti. Toisaalta yleiset kansalliset suuntaviivat varmistavat, että korkeakoulut välttyvät esimerkiksi ylimääräisiltä veroseuraamuksilta ja kehitystä on mahdollista seurata kansallisesti.

Hallituksen esityksen pykälämuotoiluissa on kirjattu, että korkeakoulun tulee periä *"opiskelijalta vähintään koulutuksen järjestämisestä aiheutuvat kustannukset kattava maksu lukuvuodessa."* Lakikokonaisuuden valmistelun yhteydessä ei ollut selvää, mikä vaikutus sanan *vähintään* lisäämisellä on ammattikorkeakoulujen verovelvollisuudelle lukuvuosimaksutuottojen osalta. Hallituksen luonnoksen verotusta koskevassa kirjauksessa on todettu, että lukuvuosimaksujen täyskatteisuus ja esitetty muotoilu ei johda ammattikorkeakoulujen tulo- tai arvonlisäverovelvollisuuteen lukuvuosimaksullisen koulutuksensa osalta. Arene pitää tärkeänä, että tulkinnalle saadaan vielä vahvistus Verohallinnolta.

Esityksessä todetaan, että jatkotyöskentelyssä arvioidaan tarve ja tapa luoda valtakunnallinen apurahajärjestelmä ja että kansallisesta apurahajärjestelmästä tehdään erillinen esitys myöhemmin. Arene ei kannata kansallisen apurahajärjestelmän kehittämistä, ellei järjestelmään ole saatavissa rahoitusta OKM:n budjettikehyksen ulkopuolelta. Kansallinen apurahajärjestelmä voi olla perusteltavissa tilanteessa, jossa rahoitus apurahoihin tulisi esimerkiksi Ruotsin tapaan kehitysyhteistyörahoista. Korkeakoululla tulee myös jatkossa olla mahdollisuus oman apurahajärjestelmän ylläpitoon.

Oleskelulupa ja lukuvuosimaksuvelvollisuus

Hallituksen esityksessä ehdotetaan, että jatkossa opiskelijan oleskeluluvalla maahan tullut säilyisi lukuvuosimaksuvelvollisena, vaikka hän vaihtaisi oleskelulupaansa esimerkiksi työperusteiseen oleskelulupaan. Yliopistolakiin ja ammattikorkeakoululakiin lisättäisiin poikkeus, jonka mukaan tilapäistä suojelua saavat eivät olisi jatkossa lukuvuosimaksuvelvollisia. Lukuvuosimaksujen kiertämisen estämistä koskevat muutokset tulisivat esityksen mukaan voimaan 1.10.2024.

Ammattikorkeakoulut pitävät ehdotusta erinomaisena ja äärimmäisen tärkeänä, sillä muutos estää lukuvuosimaksuvelvoitteen kiertämisen oleskelulupaa muuttamalla ja tuo ennakoitavuutta ammattikorkeakoulujen toiminnan suunnitteluun. Osa ammattikorkeakouluista on kärsinyt taloudellisesti tilanteesta, jossa opiskelijat ovat opintoihin liittymättömien töiden perusteella vaihtaneet oleskelulupansa työperusteiseen oleskelulupaan. Korkeakoulujen näkökulmasta taloudellisen toiminnan suunnittelu on mahdotonta, jos lukuvuosimaksuvelvollinen opiskelija voi

välttyä maksuvelvollisuudesta vaihtamalla oleskeluluvan muotoa työllistämällä itsensä esimerkiksi ruokalähetiksi. Tällaisia töitä on paljon tarjolla ja työpaikan saanti on helppoa. Mahdollisuus välttää lukuvuosimaksut oleskeluluvan muutoksella kannustaa mahdollisesti myös opiskelijan oleskeluluvan väärinkäyttöön keinona saapua Suomeen muissa tarkoituksissa kuin korkeakouluopintojen suorittamista varten.

Oleskelulupalainsäädäntöön viime hallituskaudella tehtyjen muutosten yksi tavoite oli mahdollistaa laajempi työnteko opiskelijan oleskeluluvalla maassa oleville opiskelijoille. Oleskelulupa mahdollistaa nyt keskimäärin 30 tuntia työntekoa viikossa. Työnteko-oikeuden laajentaminen opiskelijan oleskeluluvalla Suomessa oleville henkilöille toteutettiin juuri siksi, että opiskelijalla olisi mahdollisuus tehdä riittävästi töitä, jotta opiskelija kykenee hankkimaan lisätuloja elämiseen Suomessa.

Ammattikorkeakoulut pitävät myös tärkeänä, että lukuvuosimaksujen kiertämisen estämistä koskevat lakimuutokset tulevat voimaan jo syksyn 2024 aikana. Vaikka tiedonsaantioikeutta koskevien pykälien toimeenpano edellyttää järjestelmäkehitystä, on itse kiertomahdollisuuden tukkiminen tärkeää mahdollisimman pian.

Hakemuksen käsittelymaksun käyttöönotto

Arene pitää erinomaisena esitystä palauttaa hakemusten käsittelymaksu niille hakijoille, jotka hakevat opiskelupaikkaa Suomesta alempaan tai ylempään korkeakoulututkintoon johtavaan koulutukseen muulla kuin ETA-alueen ulkopuolelta. Hakemusmaksu on tarpeellinen, sillä viimeisten vuosien aikana ETA-alueen ulkopuolelta korkeakouluihin hakevien opiskelijoiden määrä on kasvanut merkittävästi. Maahanmuutto- ja rajaviranomaisten sekä korkeakoulujen arvioiden mukaan hakijoissa on yhä enemmän sellaisia henkilöitä, joiden tavoitteena ei aidosti ole korkeakouluopintojen suorittaminen Suomessa vaan oleskeluluvan saaminen Schengen-alueelta. Hakemusmaksun avulla voidaan karsia sellaisia hakijoita, jotka eivät aidosti ole sitoutuneita korkeakouluopintoihin Suomessa, ja näin vähentää korkeakoulujen taakkaa haku- ja valintakoeprosesseissa.

Hakemuksen käsittelymaksujen tuottojen ammattikorkeakoulut katsovat kuuluvan korkeakouluille kansainvälisten opiskelijoiden valintojen ja rekrytoinnin kehittämistä varten. Hakemuksen käsittelymaksun suuruudeksi on alustavasti suunniteltu 100 €/lukuvuosi, joka vaikuttaa tasoltaan sopivalta verrattuna muihin Pohjoismaihin.

Tilauskoulutusta koskevat muutokset

Lakiluonnoksessa esitetään, että tilauskoulutusta koskevia säännöksiä täsmennettäisiin korkeakoulujen vastuiden osalta siten, että tilauskoulutusta koskevissa sopimuksissa määriteltäisiin selkeästi koulutukseen osallistuvien henkilöiden oikeudet ja velvollisuudet sekä tarkennettaisiin, ettei korkeakoulu saa järjestää tilauskoulutusta, jos tilaajan tarkoituksena on ainoastaan välittää opiskelijoita korkeakoulun tutkinto-opiskelijoiksi.

Hallituksen esittämät tarkennukset tilauskoulutusta koskevaan pykälään tulevat lopettamaan suurimman osan ammattikorkeakoulujen nykyisestä tilauskoulutustoiminnasta. Voimassa oleva

lainsäädäntö ja sen taustalla olevat perustuslailliset painotukset on luotu hyvin toisenlaiseen toimintaympäristöön kuin missä nyt elämme.

Arene ei kuitenkaan esitä tilauskoulutuksen poistamista lainsäädännöstä, sillä nykymuotoiselle tilauskoulutukselle on edelleen käyttötarkoituksensa. Korkeakoulut haluavat edelleen mahdollisuuden myydä tutkintokoulutusta suoraan työnantajille, jotka haluavat kouluttaa henkilöstöään tutkintojärjestelmän puitteissa. Tällaista valmiutta tutkintokoulutuksen ostamiseen on erityisesti säännellyillä aloilla, kuten sosiaali- ja terveydenhuollossa.

Tiedonsaantioikeuden laajentaminen

Arene pitää erittäin tärkeänä lakiesityksessä esitettyä korkeakoulujen tiedonsaantioikeuden laajentamista, jonka myötä korkeakoulu olisi oikeutettu saamaan tietoja maahanmuuttoviranomaiselta hakijan ja opiskelijan sekä heidän perheenjäsentensä oleskelulupatiedoista.

Tiedonsaantioikeuden laajentamisen lisäksi ammattikorkeakoulut toivovat selkeytystä prosesseihin tilanteissa, joissa perusteet opiskelijan oleskeluluvan voimassaoloon päättyvät. Korkeakoulut tarvitsevat selkeät toimintamallit ja prosessit Maahanmuuttoviraston ja rajaviranomaisten kanssa tilanteissa, jossa opintoihin valitun hakijan tai jo opintonsa aloittaneen opiskelijan kanssa on oleskeluluvan väärinkäytösepäilyjä.

Tiedonsaantioikeuden lisäksi ammattikorkeakoulut toivovat lainsäädäntöön tarkennusta opinto-oikeuden päättämiseen tilanteessa, jossa opiskelija on jättänyt lukuvuosimaksut maksamatta. Opinto-oikeuden päättäminen tällaisessa tilanteessa helpottaisi ja selkeyttäisi Maahanmuuttoviraston jälkivalvontaa ja vähentäisi korkeakoulujen hallinnollista työtä.

Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arene ry

Riitta Konkola
puheenjohtaja

Ida Mielityinen
toiminnanjohtaja